

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav archeologie a muzeologie

Daniela Kajzarová, Markéta Kozubová, Veronika Zemanová

**Scénář k výstavě Bílovické jezulátko
aneb
Těsnohlídkův vánoční příběh**

Brno

2014

Obsah

1 ÚVOD	3
2 KONCEPCE VÝSTAVY	4
2.1. PRAMENY A LITERATURA K VÝSTAVĚ.....	5
2.2. ROZPOČET.....	6
2.3. CÍLOVÁ SKUPINA.....	7
2.4. VÝSTAVNÍ PROSTORY.....	7
2.5. VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	8
2.6. TEXTY.....	8
2.7. VÝSTAVNÍ FUNDUS.....	9
2.8. PROPAGACE VÝSTAVY.....	10
2.9. DOPROVODNÝ PROGRAM.....	12
3 SCÉNÁŘ VÝSTAVY	13
3.1. MÍSTNOST Č. 1.....	13
3.2. MÍSTNOST Č. 2.....	20
3.3. MÍSTNOST Č. 3.....	22
4 ZÁVĚR	25
5 PRAMENY A LITERATURA	26

1 Úvod

Díky předmětu Teorie a praxe moderního výstavnictví – Příprava a realizace výstav, *(který je součástí projektu Inovace výuky archeologie a muzeologie pro praxi v kontextu mezioborové a mezinárodní spolupráce v rámci OPVK)*, mohlo vzniknout a vzniká mnoho zajímavých projektů. Nejinak je tomu i se spoluprací studentů brněnské Muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity s Dětskou knihovnou Jiřího Mahena v Brně (KJM).

V rámci této spolupráce vzniklo a vzniká několik výstav, které jsou k vidění ve zmíněné Dětské knihovně KJM.

Na podzim roku 2014 se zde připravuje výstava o historii prvního veřejného vánočního stromu na českém území.

Výraznou osobností, která stála za zmíněným počinem, byl spisovatel Rudolf Těsnohlídek. Žurnalista, který měl také nemenší zásluhu na uspořádání veřejné charitativní sbírky pořádané pod vánočním veřejným stromem v Brně.

Výstava se zaměří na obeznámení mladých čtenářů s osobností autora Lišky Bystroušky Rudolfa Těsnohlídky a jeho novinové články. Především ale zdůrazní vánoční příběh, který se stal jedním z hlavních podnětů k realizaci charitativních sbírek. Vystavovány budou i kresby žáků magistra Vrány ze Základní umělecké školy Jaroslava Kvapila v Brně. Tyto kresby vzniknou podle zadaných témat a výstavu vizuálně podtrhnou. K vidění budou i informace o tom, co se stalo s nalezeným děvčátkem, ale i o dětském domově Dagmar, který vznikl právě z několikaletého výtěžku charitativní sbírky. Chybět nebude ani úvodní panel, obsahující všechny podstatné formální náležitosti.

Součástí výstavy budou i pracovní listy, určené dětem 1. a 2. stupně ZŠ. Možností zde bude napsat básničku a inspirovat se tak některými Těsnohlídkovými básněmi. Básnička se pak může stát, dle volby dítěte, výstavním předmětem, který bude součástí stromkové koláže s básněmi. Pro doplnění bude výstava obsahovat i prostorové papírové stromky o všeobecných vánočních zajímavostech.

Tento výstavní celek dotvoří doprovodný program, jehož první částí bude neformální zahájení výstavy na počátku prosince. V předvánočním období pak bude tento program zakončen tvořivou dílnou, při které si budou moci děti vytvořit mnoho netypických vánočních ozdob. Z tradic však bude zastoupeno například zdobení perníků či hromadné zdobení stromku živého.

Menší změny výstavy v této úvodní fázi však nejsou vyloučeny.

2 Koncepce výstavy

Na podzim roku 2014 se nacházíme v přípravné fázi výstavy *Bílovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh*, která bude pojednávat o historii prvního veřejného vánočního stromu na našem území.

Tato výstava se výrazně dotkne hlavního iniciátora celé této akce, a sice spisovatele a žurnalisty Rudolfa Těsnohlídka (*dále v textu také jako RT*).

Částí výstavy bude linie příběhu o nalezení holčičky Lidušky spisovatelem Těsnohlídkem a jeho přáteli v bílovickém lese.

Vizuálně výstavu doplní kresby žáků magistra Vrány ze ZUŠ Jaroslava Kvapila v Brně. Výtvarná díla budou zaměřena na hlavní momenty Těsnohlídkova příběhu o nalezení malého dítěte.

Tento osobní zážitek Rudolfa Těsnohlídka se stal motivací pro vznik charitativní sbírky pod brněnským vánočním stromem. Těsnohlídek tak dal podnět k tradici, která se téměř nepřetržitě dodržuje na mnoha místech až dodnes. Výtěžek z prvních veřejných sbírek v Brně dal vzniknout dětskému domovu Dagmar. Informace o domově, o osudu malé Lidušky ale i stromovém procesí budou také součástí výstavy.

Tyto skutečnosti zdůrazní i některé dobové novinové články, a tím se zároveň podtrhne pravdivost reprodukováných informací na výstavě.

Doplněním výstavní kompozice bude i koláž tvořená ze sítě a papírových stromků. Koláž bude tvořena průběžně po dobu trvání celé výstavy, a to přidáváním papírových stromků s básničkami od dětí.

Mladí čtenáři budou také moci v rámci výstavy pracovat hned s dvěma typy pracovních listů.

Iluzi bílovického lesa bude moci evokovat soubor papírových prostorových stromků, obsahujících obecné zajímavosti o Vánocích.

Výstava *Bílovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh* bude mít dvě akce doprovodného programu. První akcí bude neoficiální zahájení pro všechny, kteří se na výstavě podíleli. Druhá akce proběhne v období před Vánocemi a to jako tvořivá dílna.

2.1 Prameny a literatura k výstavě

Téma výstavy Bílovecké jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh, týkající se události nalezení odloženého dítěte spisovatelem Rudolfem Těsnohlídkem a jeho přáteli a následného založení tradice stavění vánočních stromů na náměstích, je pro široký zájem veřejnosti velmi dobře zpracované. Při tvorbě výstavy tak autoři využijí především publikaci Hany Kraflové : *Rudolf Těsnohlídek a Vánoční strom republiky: k počátkům československé tradice (1919-1929)*¹ a malou prvorepublikovou publikaci Rajmunda Habřiny.² K životu a dílu spisovatele Rudolfa Těsnohlídky bude např. využita publikace Josefa Hrabáka,³ internetový článek Libora Vykoupila⁴ a ověřené internetové zdroje.⁵ Dále budou využity i novinové články Rudolfa Těsnohlídky k tomuto tématu,⁶ jeho básnická sbírka s názvem *Rolnička*⁷ a archivní zdroje, které poskytnou především obrazový materiál.⁸ Vedle toho bude

---

¹ KRAFLOVÁ, Hana : *Rudolf Těsnohlídek a Vánoční strom republiky : k počátkům československé tradice (1919-1929)*. Brno : Moravské zemské muzeum, 2008, 119 str.

² HABŘINA, Rajmund : *Těsnohlídkův strom*. Brno : Novina, 1938, 22 str.

³ HRABÁK, Josef : *Rudolf Těsnohlídek*. Praha : Melantrich, 1982, 226 str.

⁴ VYKOUPILO, Libor : Rudolf Těsnohlídek, žebrák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

⁵ Rudolf Těsnohlídek. *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. Aktualizováno 23. 9. 2014, [cit. 27-11-2014]. Dostupný z WWW: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=392; Rudolf Těsnohlídek. *Moravské zemské muzeum* [online]. Brno : Moravské zemské muzeum. Aktualizováno 14. 12. 2010, [cit. 20-11-2014]. Dostupný z WWW: http://puvodni.mzm.cz/mzm/osobnosti/tesnohlidek_rudolf.html

⁶ TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Betlém našich dnů. Nález odloženého dítěte. *Lidové noviny*, roč. 27., č. 554, 23. prosince 1919, str. 3.; TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Ze soudní síně, Pod vánočním stromem. *Lidové noviny*, roč. 28., č. 557, út 9. 11. 1920, str. 5-6.; TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Vánoční strom republiky 1914-1924. *Lidové noviny*, roč. 32., č. 612, so 6. 12. 1924, str. 7.; TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Malá Liduška. *Kurýr*, roč. 1. č. 34, ne 7. 12. 1924, str. 4.; TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Náš první vánoční strom. *Kurýr*, roč. 1., č. 40, út. 16. 12. 1924, str. 3.

⁷ TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : *Rolnička*. Praha, [1928?]

⁸ *Archiv Dětského domova Dagmar; Archiv města Brna, fond U 5 Sbirka fotografií.; Soukromý archiv Pavla Kováče.*

k druhé linii výstavy využita literatura zachycující obecnou historii Vánoc, vánočních tradic a zvyků.⁹

2.2 Rozpočet

Kopie novinových článků 1.....	90 Kč
Kopie novinových článků 2.....	20 Kč
Nákup barevných papíru formátu A1.....	72 Kč
Tisk 4 ks plakátů ve formátu 54,5 x 85 cm s laminací.....	605 Kč
<i>(1 plakát ve formátu 54,5 x 85 cm s laminací.....</i>	<i>151,25 Kč)</i>
Tisk 7 ks plakátů ve formátu 84 x 59 cm, papír 200g křída.....	1400 Kč
<i>(1 plakát ve formátu 84 x 59 cm, papír 200g křída.....</i>	<i>200 Kč)</i>
Tisk 2 ks panelů ve formátu 61 x 168 cm, billboardový papír.....	2400 Kč
<i>(1 panel ve formátu 61 x 168 cm, billboardový papír.....</i>	<i>1200 Kč)</i>

Občerstvení k neoficiálnímu zahájení:

Pití Capri Sonne 40 ks.....	276 Kč
<i>(1 ks pití Capri Sonne.....</i>	<i>6,90 Kč)</i>
Svačinka Brumík 40 ks.....	356 Kč
<i>(1 ks svačinky Brumík.....</i>	<i>8,90 Kč)</i>

Celkem.....5 219 Kč

Nejsou zde však zahrnuty ceny:

Za lepicí pásky, oboustranné pásky, lepicí gummy, provázky a špendlíky

Ty budou zapůjčeny knihovnou KJM a Ústavem archeologie a muzeologie FF MU.

Dále tisky papírových prostorových stromků, papírových šablon na básničky, tisk pracovních listů.

Rozpočet také neobsahuje tisky papírového materiálu k tvořivé dílně, neboť většina tisků a materiálu bude čerpána z fondu Ústavu archeologie a muzeologie FF MU.

2.3 Cílová skupina

⁹TRNKOVÁ, Klára : *Vánoce*. Praha : Studio trnka, 64 str.; ŠOTTNEROVÁ, Dagmar : *Lidové tradice : původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc : Rubico, 2009, 256 str.; VAVŘINCOVÁ, Valburga : *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha : Libri, 2000, 286 str.; VAVŘINCOVÁ, Valburga : *Abeceda Vánoc*. Praha : Krásná paní, 2011, 63 str.; ZINDELOVÁ, Michaela a kol. : *Česká vánoční kniha : obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. Praha : XYZ, 2010, 338 str.

Vymezení cílové skupiny návštěvníků je jedním z nejdůležitějších bodů při realizaci výstavy. Téma a způsob prezentace volíme a zpracováváme dle zamýšlených nebo obvyklých cílových skupin návštěvníků.

Výstava *Bilovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh* bude zacílena především na dětské návštěvníky ve věku 3 - 15 let, popř. rodiče s dětmi. Tato cílová skupina byla zvolena s přihlédnutím na výstavní prostor, který se nachází v Knihovně pro děti a mládež, jež je součástí Knihovny Jiřího Mahena v Brně.

Samotné téma výstavy, tedy nalezení opuštěného děťátka v lese, na které navazuje založení tradice stavění veřejných vánočních stromů, však může být přitažlivé také pro širší okruh návštěvníků. Neboť přestože od prezentované události uběhne téměř 100 let, příběh se stále těší velké oblibě veřejnosti, a to napříč generacemi. Autoři výstavy tuto skutečnost budou reflektovat. A z tohoto důvodu budou vytvořeny rozšiřující informace o tématu také pro další věkové kategorie návštěvníků, jež nejsou přímou cílovou skupinou.

2.4 Výstavní prostory

Výstava *Bilovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh* bude realizována ve spolupráci s Knihovnou Jiřího Mahena v Brně, která pro ni poskytne prostory Knihovny pro děti a mládež.

Jedná se o uzavřený prostor ve třetím patře. Knihovna pro děti a mládež disponuje čtyřmi místnostmi, z nichž jsou tři volně přístupné, čtvrtá pak tvoří zázemí zaměstnanců knihovny. Volně přístupné prostory, tedy prostory výstavní mají charakter obdélníkovitého půdorysu, každá o jiném rozměru. Místnosti jsou rozvrženy následovně: místnost č. 1 začíná ze vstupu od výtahu či schodů a je největší místností v knihovně. Místnost č. 2 se pak nachází přímo za místností č. 1. Tyto místnosti od sebe odděluje pouze dveřní rám, bez dveří. Výstavní místnost č. 3 je přičleněna k místnosti č. 1., z níž se do ní vchází dvoukřídlými dveřmi.

K výstavě bude použit stávající osvětlovací systém knihovny, neboť výstava bude prezentována prostřednictvím výstavních panelů a není tak důvod zvyšovat či jakkoli měnit intenzitu osvětlení v prostoru. Dalším zdrojem světla budou okna, která se nachází po jedné celé stěně v každé místnosti. Místnosti jsou vytápěny regulovaným systémem na teplotu, která je únosná jak pro vystavené knihy tak i samotné návštěvníky.

Přestože bude výstava primárně cílena do prostor Knihovny pro děti a mládež, bude zároveň koncipována jako putovní.

2.5 Výtvarné řešení

Výtvarné řešení výstavy bude nutno v tomto různorodém prostoru vybírat zvláště obezřetně. Ačkoli stěny místností v knihovně jsou opatřeny pouze bílou nerušivou barvou, knižní regály, výzdoba a hřbety samotných knih pak tvoří velmi barevné prostředí, které může na návštěvníka působit roztráštěně a odvádět pozornost od cílených objektů.

Autoři výstavy chtějí vystoupit z tohoto zátiší jemnou a nenucenou formou. Proto bude výstava sjednocena do teplé červené a zelené barvy, jež dále bude evokovat výstavní téma, tedy vánoční čas a zároveň dostatečně vynikne v daném prostoru. Hlavní informace budou opatřeny barvou červenou, zatímco doplňkové texty budou mít barvu zelenou. Kromě 2D textů a ilustrací bude výstava disponovat také 3D papírovými stromečky na nichž, bude prezentována druhá linie výstavy, a to obecné představení vánočních tradic.

2.6 Texty

Záměrem tvůrců výstavy bude vzhledem k cílové skupině návštěvníků, pracovat s textem ve dvou úrovních. První úroveň textů, určená především dětským návštěvníkům knihovny, bude obsahovat stručné informace o příběhu nalezení odloženého dítěte a o tradici založení brněnského vánočního stromu. Tyto texty budou umístěny na závěsnou tyč v místnosti č. 1 a 2. Snahou autorů výstavy je zde pak, aby texty byly pro děti lehce srozumitelné, snadno čtivé a přehledné. Velikost písma bude v rozmezí 72-66, za typ písma bylo zvoleno: Segoe Print z důvodu částečného rukopisného vzhledu písma a také jeho dobré čitelnosti. Barva písma bude černá na červeném pozadí a významné údaje v textu budou zvýrazněny bílou barvou.

Druhá úroveň textů, bude obsahovat zajímavé ilustrativní fotografie a doplňující informace k tématu výstavy, které budou především v podobě úryvků z dobových novinových článků. Tyto texty budou určeny především těm zájemcům, kteří budou chtít poznat téma výstavy hlouběji nebo také dospělým návštěvníkům knihovny. Velikost písma včetně nadpisů se bude v tomto případě pohybovat v rozmezí 72-20, typ písma bude Segoe Print. Barva

písma bude černá na světle zeleném podkladu, významné údaje zde budou zvýrazněny bílou nebo červenou barvou. Tyto texty budou umístěny na čtyři korkové nástěnky v místnosti č. 1 a 2. Pro obě úrovně bude společný text týkající se R. Těsnohlídka, který v devíti krátkých bodech bude zachycovat nejdůležitější momenty jeho osobního a profesního života. Texty budou opět psány v písmu Segoe Print a velikost písma se bude pohybovat v rozmezí 72-40. Texty budou psány černou barvou na světle zeleném podkladu nebo bílou barvou na červeném podkladu.

2.7 Výstavní fundus

Výstava bude využívat výstavní zařízení, které má k dispozici knihovna a běžně jej využívá. Jedná se o výstavní panel s úvodními informacemi, který bude umístěn na chodbě, před vstupem do prostor Dětské knihovny. Dále budou použity čtyři korkové nástěnky, které jsou zavěšené na bočních stranách regálů s knihami. Zde budou umístěny rozšiřující informace o tématu společně s reprodukcemi dobových fotografií. Plakáty na korkových nástěnkách budou zachyceny pomocí špendlíků, kterými knihovna disponuje.

Na hlavní část výstavy budou použity dvě závěsné tyče, které se nachází v místnosti č. 1 a 2. Na závěsné tyče budou připevněny ilustrativní obrázky příběhu a popisky k nim. Obrázky s texty budou na červeném podkladovém papíře. Závěsné tyče mají jiné rozměry, z tohoto důvodu budou do místnosti č. 1 umístěny tři části, zbývající čtyři části pak do místnosti č. 2. Plakáty s ilustracemi a popisky budou přichyceny na závěsné tyče pomocí kolíčku, které jsou jejich součástí.

Z výstavního zařízení knihovny budou dále využity regály s knihami, na nichž budou umístěny 3D papírové stromečky s informacemi o vánočních tradicích. V místnosti č. 2 bude použit také zbytek bočních stran regálů, tentokrát již bez korkových nástěnek, který bude využit na další doprovodné informace a materiály k samoobslužným pracovním listům. K nim bude zapůjčen také stoleček přímo na pracovní listy, jenž bude umístěn pod bokem posledního regálu.

Pro účel výstavy budou použity také dveře a dveřní rámy v celém prostoru Dětské knihovny. V místnosti č. 1 budou využity nepoužívané dveře po levé části ihned od vchodu. Zde bude umístěn životopis Rudolfa Těsnohlídka. Plakát bude na dveře přichycen lepící gumou. Další využití dveře budou využity z místnosti č. 1 do místnosti č. 3. Zde budou po

obou stranách křídel dveří umístěny sítě s kolíčky, na které budou návštěvníci zavěšovat své vlastní vymyšlené básně dotýkající se prezentovaného tématu. Sítě s kolíčky budou opět zapůjčeny z majetku knihovny. Dveřní rám mezi místnostmi 1 a 2 bude využit pro směrovku značící směr výstavy. V místnosti č. 2 budou využity vstupní dveře do kanceláře knihovny, kde budou umístěny ilustrace, které nebudou použity v hlavní části výstavy, tzn. na závěsných tyčích.

Poslední využitou plochou v knihovně budou okna v místnosti č. 1 a především pak v místnosti č. 3. V první zmiňované části bude využito okno k prezentaci Těsnohlídkovy tvorby, a to zejména pro děti. Na oknech v 3. místnosti budou pověšeny novinové články vážící se k tématu.

Použitý výstavní fundus:

regály s knihami

stříbrný úvodní panel (61x168 cm)

2 x závěsná tyč (3 m a 4,5 m)

4 x korkové nástěnky (56x86 cm)

stoleček

dveře a dveřní rámy

2 x síť s kolíčky

Okna

2.8 Propagace výstavy

Výstava „*Bílovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh*“ bude v oblasti propagace úzce spolupracovat s Knihovnou Jiřího Mahena v Brně. Knihovna bude propagovat výstavu na svých webových stránkách, doprovodný program k ní pak také na facebookovém profilu knihovny.

Doprovodný program k výstavě bude rovněž propagován pod záštitou města Brna na webových stránkách <http://brnenskevanoce.cz/>. V případě elektronické prezentace bude

využito také webových stránek Masarykovy univerzity - Ústavu archeologie a muzeologie <http://www.phil.muni.cz/waom> a dále pak osobních facebookových profilech autorů výstavy.

Zbylá část propagace bude zcela v rukou autorů. Přibližně dva týdny před vernisáží budou obslána regionální média, tedy internetová média, tisk a rozhlas. V návaznosti na téma výstavy budou také osloveny mateřské a základní školy v okolí a informována mateřská centra. Autoři také sami rozmístí plakáty se základními informacemi o výstavě, a to na taková místa, která se jeví příznacně, tzn. v návaznosti na výstavní téma. Propagační letáky budou rozneseny nejpozději tři týdny před zahájením výstavy ve formátu A4. Plakáty budou autory distribuovány po základních a mateřských školách, dětských zábavních centrech, mateřských centrech, vysokých školách nebo kulturních a informačních centrech. Letáky o rozměru A6, jenž představují menší podobu plakátu, budou také k rozebrání v Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

Poslední propagačním materiálem budou pozvánky na vernisáž, které budou posílány elektronickou formou, a to v podobě emailu.

Seznam oslovených médií:

Masarykova univerzita nakladatelství, IDNES, Stisk, 5PLUS2, Brněnský deník, Kam v Brně, Kult.cz, Český rozhlas Brno, Inflow, Rádio R – Studentské rádio Masarykovy univerzity.

Seznam mateřských center:

Mateřské centrum Kuřátka, GoKids!, Mateřské a rodinné centrum Mateřinka Brno.

Seznam základních a mateřských škol:

ZŠ a MŠ Brno Husova

Zábavní centra: Bongo Brno

2.9 Doprovodný program

V plánu autorů výstavy je v rámci hlubšího oslovení cílové návštěvnické skupiny, vytvořit dvě úrovně samoobslužných pracovních listů a také předvánoční doprovodný program ve formě výtvarné dílny. Cílem pracovních listů bude snaha po větším porozumění poselství a tématu výstavy a snazší fixace nabytých znalostí. Formát pracovních listů bude A4 papír, který bude možné složit na polovinu. První úroveň pracovních listů, určená především dětem předškolního věku, bude obsahovat úkoly, které by měly celkově rozvíjet jejich schopnosti. Bude se jednat o úkoly typu obrázkový text, úkol s dokreslením vánočního stromečku, obrázkové bludiště, početní úkol a omalovánky. Druhá úroveň pracovních listů, určená dětem v rozmezí 7-15 let, bude zaměřená na rozvoj jak kognitivních schopností tak na kreativitu a rozvoj emocionální a občanské stránky návštěvníků. Bude obsahovat křížovku, tvorbu myšlenkové mapy a úkol vytvoření vlastní básně, reflektující téma výstavy. Pracovní listy budou dětským návštěvníkům knihovny dostupné po celou dobu konání výstavy a bude zajištěno jejich průběžné doplňování.

K výstavě *Bilovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh* je naplánován také doprovodný program pro děti, který se v prostorách Knihovny Jiřího Mahena v Brně bude odehrávat dne 23. 12. 2014. V 10:30 je ve vestibulu knihovny naplánováno divadelní představení pro děti s názvem *Půjdem spolu do Betléma*. Od 11 do 14 hodin jsou pak pro dětské návštěvníky knihovny naplánovány další aktivity jako např. práce s pracovními listy, zdobení vánočního stromečku, zdobení perníků a především pak výtvarná dílna. Ve výtvarné dílně si děti, v souladu s tématem výstavy, budou moci vyrobit různé vánoční stromečky z papíru (vánoční strom na špejli, skládací 3D vánoční strom, 3D vánoční strom na sladkosti, vánoční přání s motivem stromu) nebo také vymalovat vánoční přáníčka. Podle věku budou v rámci této dílny děti pracovat buď samostatně anebo s menší pomocí svých rodičů a lektorek. Pro potřeby této výtvarné dílny budou zajištěny různé papírové šablony stromků, ozdobné dekorativní tužky a pastelky, papírové ozdoby i ozdoby z různého materiálu jako je pomerančová kůra, těstoviny, alobal atd. Cílem této výtvarné dílny bude prohloubit kontakt s cílovou návštěvnickou skupinou, rozvíjet výtvarné schopnosti dětí, naladit se na sváteční čas Vánoc a samozřejmě také zábava.

3 Scénář výstavy

3.1 Místnost č. 1

1.Okno

Ve vnitřní části prvního okna budou umístěny publikace Rudolfa Těsnohlídka nebo publikace vztahující se k tématu této výstavy.

3D stromky na knižních regálech

Na knižní regály budou umístěny 3D prostorové papírové stromky s texty ohledně obecné historie Vánoc a vánočních tradic.

Texty na 3D prostorové papírové stromky:

Téma: První

1. První zmínky o vánočním stromku jsou zaznamenány v německy mluvících zemích v 16. století.
2. První veřejný vánoční strom na světě byl postaven v New Yorku v roce 1912.
3. První veřejný strom v Evropě byl postaven v dánské Kodani roku 1914.
4. První Vánoční strom republiky byla 15 metrů vysoká jedlička. Ta byla ozdobena světýlky a na vrcholu hvězdou.
5. Mezi první dárky, které děti na Vánoce dostávali, patří oblečení.

Téma: Brněnské zajímavosti o stromu

6. „Symbol obecné, nesobecké lásky září a svítí šťastným i nešťastným, bohatým i nezámožným...“ (Spisovatel R. Těsnohlídek takto popsal vánoční strom v Kodani.)
7. V době svého vzniku byl vánoční strom republiky brán jako symbol vlastenectví a lásky a jako symbol obětavé pomoci bližnímu.
8. V době kdy na Náměstí Svobody stál 1. Strom republiky, vlály vedle něj na stožárech 2 vlajky. První byla česká vlajka a druhá dánská, jako symbol země, kde tato tradice vznikla.
9. U 1. Stromu republiky viselo i tzv. České srdce. Toto srdce bylo omotáno 70 trny. Vždy když v kasičce přibyla částka 1000 Kč, byl 1 osten nahrazen lipovým lístkem.
10. Když se v kasičce pod stromkem vybralo 1000 Kč, značilo to zabezpečení 1 dítěte na celý rok!
11. Po Brně, byly ještě téhož roku postaveny veřejné vánoční stromky i v dalších městech u nás. Například v Jihlavě, Tišnově, Znojmě, ve Zlíně nebo v Rožnově pod Radhoštěm, Kroměříži, Prostějově a dalších.

Téma: O stromu obecně

12. V minulosti se doma věšel vánoční stromek u stropu! Až později vznikly stojánky, do kterých se dává i dnes.
13. Dříve se vánoční stromky zdobily například perníčky, sušenými švestkami či jablíčky nebo slaměnými a dřevěnými ozdobami.
14. V bohatších rodinách se stromečky zdobily i mašličkami, oříšky s pozlátkou a svíčkami.
15. Stromek v domácnosti je na našem území zaznamenán v roce 1812. Ten byl zároveň i vánočním překvapením pro rodinu a přátele divadelního ředitele z Prahy, Jana Karla Liebicha.
16. Vánoční strom se řekne: španělsky- árbol de Navidad; anglicky – Christmas tree; italsky- albero di Natale.
17. Strom můžeme chápat jako spojení tří částí. Kořeny stromu zasahují do země, kmen symbolizuje svět a koruna stromu symbolizuje spojení s oblohou.

Téma: O Vánocích obecně

18. Advent je doba před Vánoce a trvá alespoň 4 neděle.
19. Období adventu symbolizuje věnec s 4 svícemi. Každou přibývajícím nedělím se zapálí další svíce. Poslední nedělí před Vánoce pak na věnci svítí všechny 4 svíce.
20. České pojmenování Vánoc vzniklo z německého slova *Weihnachten*. To znamená svatá noc.
21. O svaté noci, tedy na pomezí Štědrého večera a Božího hodů vánočního, se koná Půlnoční mše, na které se slaví Ježíšovo narození.
22. Koledování je zpívání vánočních písní o zvěstování narození Ježíška. Často se za koledu dostávala odměna.
23. Živý betlém je pojmenování pro opravdové lidi a zvířata, kteří o Vánocích hrají příběh o narození Ježíška.
24. Dříve bývalo častým zvykem posílat o Vánocích pozdravné pohlednice s přáním všeho nejlepšího.
25. Mezi vánoční rostlinky patří: vánoční hvězda správně zvaná „poinsetie“. Dále třeba jmelí, cesmína nebo vánoční kaktus.
26. Pro Vánoce je typická Vánočka, sladké pečivo s rozinkami a mandlemi.
27. Vánoční cukroví je řazeno mezi nejoblíbenější dobroty tohoto období. Základem jsou vanilkové rohlíčky, linecké cukroví a perníčky.
28. Jeden z českých vánočních symbolů je Česká mše vánoční – Missa pastoralis bohémica od Jana Jakuba Ryby, nazývaná někdy „Hej mistře“.
29. Štědrovečerní zvyk lítí oliva do studené vody má každému předpovědět budoucnost.
30. Po štědrovečerní večeři bývalo kdysi zvykem pouštět po vodě ve velké míse skořápky oříšků s malými svíčkami tzv. lodičky. Ty věštily, kdo se dostane do světa a kdo zůstane doma.
31. Mezi vánočními zvyky bývalo u dívek v oblíbenosti házení střevice. Té které špička střevice směřovala ke dveřím se měla příští rok vdát.

32. O Vánocích věštilo budoucnost i rozkrojené jablíčko. To, které po rozkrojení ukázalo hvězdičku, značilo zdraví. To, které ukázalo kříž, značilo nemoc.
33. Mezi vánoční symboly mimo jiné dnes patří, například zvonek, kapřík, andělíček, kometa, stromek ale i rolnička.

Téma: Pranostiky

34. Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.
35. Studený prosinec – brzké jaro.
36. Zelené Vánoce – bílé Velikonoce.
37. Na Štědrý večer hvězdičky, ponesou vajíčka slepičky.
38. Jitra jasné a obloha čistá, úroda hojná příští rok jistá.
39. Lepší Vánoce třeskuté, než tekuté.
40. Na Štědrý den o vlas, na Nový rok o klas. (čas)

Dvoukřídle (nepoužívané dveře)

Rozměry plakátu: 61x142 cm

Texty: Životopis R. Těsnohlídka

Rudolf Těsnohlídek (7. 6. 1882-12. 1. 1928)

- 1) Narodil jsem se roku 1882, tedy ve stejném roce jako můj spolužák Jiří Mahen, po kterém je pojmenována tato knihovna.¹⁰
- 2) Byl jsem básníkem, spisovatelem, překladatelem a velmi úspěšným novinářem.¹¹
- 3) Proslul jsem úspěšnou pohádkou o mazané lišce Bystroušce. Původně jsem ji nazval Liška Bystronožka, protože jsem však neúhledně psal, tiskaři název knihy popletli, a tak vznikla pohádka Liška Bystrouška.¹²
- 4) Své knihy jsem podepisoval jako Arnošt Bellis¹³
- 5) Celý život jsem byl sužován nemocí zvanou deprese, která ve mně vyvolávala velmi smutnou náladu a pocit osamělosti.¹⁴

¹⁰ Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 9.

¹¹ Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 7.

¹² Srov. VYKOUPILOV, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebřák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

¹³ Srov. http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=392

- 6) Po dobu 8 let jsem bydlel blízko Brna v Bílovicích nad Svitavou (1914-1922), kde jsem si zamiloval místní přírodu natolik, že se stala i předlohou pro mé knihy, především pak pro pohádku o lišce Bystroušce.¹⁵
- 7) V brněnské části Černá pole je po mně pojmenována ulice a v Bílovicích nad Svitavou mám své lesní údolí a také pamětní desku.
- 8) Od malička jsem nosil silné brýle, rád jsem četl a také jsem rád zkoumal jeskyně, v tělocviku se mi ale příliš nedařilo.¹⁶
- 9) Když mi bylo 25 let, odešel jsem do Brna a brzy na to jsem začal psát do Lidových novin.¹⁷

1. Korková nástěnka

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: Betlém našich dnů. Nález odloženého dítěte

Betlém našich dnů. Nález odloženého dítěte.

Včera po 4. hodině odpoledne vyšli si tři známí: soudní oficiál Josef Tesař z Brna, redaktor Těsnohlídek a posluchač akademie výtvarných umění František Koudelka do Lichtensteinských lesů u Bílovic. Šli na lesní pych. Chtěli uříznouti maličkou vánoční jedličku pro brněnského přítele, který si pro ni minulá léta pravidelně jezdíval v předvánoční neděli, letos však náhodou nemohl přijít, jsa úředně zaměstnán jinde.

V Palackého údolí za studánkou, známou mnoha výletníkům, pustili se sráznou sečí do stráně, poněvadž ve vysokém lese už se tmělo... Když byli asi v půli stráně, nejméně dvě stě kroků od nejbližší cesty, zaslechli z druhé strany seče ze vzdálenosti asi 15 kroků podivný nářek. Slábl stále a podobal se sténání dokonávajícího srnčí. Popošli několik kroků po záhadném hlase a tu jeden z tří účastníků projevil názor, že záhadné zvuky jsou nářkem dítěte. Přešli tuto seč a tu téměř na pokraji vysokého lesa našli pod štíhlým osamělým smrkem uprostřed podrostu v malé dolince maličké robátko. Leželo schouleno na rozvinuté peřince, v odkopané košilce a tenkém kabátku, pěstičky přimknuty k očím. Bylo patrné, že robátko bylo

---

¹⁴ Srov. VYKOUPIIL, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebřák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 19.

¹⁶ Srov. VYKOUPIIL, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebřák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

¹⁷ Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 7-9.

tu úmyslně odloženo, tak aby je nikdo za živa nenašel... Zavinuli je a pospíchali do dědiny, kde děřátko, které cestoujevilo slabé známky života, zanesli na četnickou stanici... Bylo zjištěno, že nalezení, děvčátku jako obrázek, jest asi 11 měsíců. Peřinka, na které bylo položeno, byla bílá, pepitová, s bílým špinavým sýpkem, košilka šifonová, kabátek pletený, na hlavičce černý sametový čepeček s bílou vložkou nad čelem a růžičkami ze spod na skrání. Na temeni má děřátko dětskou vyrážku, asi v rozsahu dlaně. Pochází asi z chudé rodiny, patrně z některého brněnského předměstí. Čin svědčí o neobyčejné tvrdosti srdce pachatelova.

Místo, kde bylo odloženo, bylo voleno vskutku rafinovaně a záchrana dítěte je čirou náhodou. Ti, kdo je našli, nezapomenou příšerného okamžiku v hlubokém tichu lesa pod vysokým stromem, jehož vrchol černal se v podzimním soumraku. Ani ti, kdož je viděli, jak se probírá z mrákot, hned tak nezapomenou výrazu krásných, velkých dětských očí. Mluvil z nich ještě úžasný strach, který robátko vystálo, a současně radost, vděčnost a jakási zvědavost, proč se nad ním kloní tolik neznámých cizích hlav.

Starý rozložitý smrk v seči nad Bílovicemi je jistě letos největším vánočním stromem v našich zemích a betlém bez jeslí na tvrdé, zmrzlé půdě bez pastoušků, bez živé duše kolem, je pravým Betlémem necitelné poválečné doby. Tři prostí občané, kteří ho viděli, s jeho tmou a hrůzou, poklonili se u něho před osudem dítěte jako staří tři králové z vánoční legendy a cítili, že je potkalo v Palackého údolí štěstí, které nemizí z duše...¹⁸

Rudolf Těsnohlídek a jeho dva přátelé našli odložené děvčátko 22. prosince 1919. Tento zážitek jej vedl k založení tradice stavění vánočního stromu s charitativní sbírkou a k založení Dětského domova Dagmar.

Včera stála před zdejším zemským soudem.... Marie Kosourová, 26letá služka z Netína u Vel. Meziříčí, zaměstnána v Pršticích; odpovídala se z obžaloby pro zločin odložení dítěte. Přiznávala se k své vině a hájila se tvrdíc, že k činu dohnala ji bída. V zoufalství zanesla dítě do lesa u Bílovic, doufajíc, že je tam někdo najde a ujme se ho. Vyprávěla to tak, jako by opakovala, dojmavou povídku pro prosté čtenáře. Pozorovala prý, jak se blíží lidé, jak dítě bylo zachráněno a obávajíc se, aby jí nebylo vráceno, rychle uprchla. Když potom seznala, že jsou jí úřady na stopě, přihlásila se sama.

---

¹⁸ Lidové noviny, roč. 27., č. 554, 23. prosince 1919, str. 3. (úryvek z článku)

*Byla z nepravdy usvědčena svědectvím. Silná, zdravá, chtivá jen požitků života, vyslechla s klidem rozsudek, kterým jí byl vyměřen trest pěti měsíců těžkého žaláře, zostřeného ve čtrnácti dnech tvrdým ložem. Po malé Lidušce se ani nezeptala...*¹⁹

2. Korková nástěnka

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: S Liduškou

S Liduškou

Nalezenou Ludmilu Kosourovou adoptovali manželé Polákovi. Ludmila se vyučila prodavačkou, provdala se za profesora gymnázia, odstěhovala se do Prahy a zemřela ve věku 79 let.

*Po dlouhé době, po roce téměř setkali jsme se zase s naší malou Liduškou. Přijala nás vlídně, takřka blahosklonně v bytě svých pěstounů, ač v prvním okamžiku uvedla jí nečekaná návštěva dvou novinářů a pána od soudu do patrných rozpaků. Docela upřímně se zaškaredila, když jsme vstoupili do přízemí kuchyňky, kde si hrála po návratu z malé dopolední procházky. Dospělá velká dáma by se rozhodně neškaredila nebo spíše tvářila by se roztomile, abychom nevycítili, že se škaredí, malá velká dáma, jen o něco málo větší než její loutka, zprostila se brzy své rozpacitosti. Neupadla do ní pro nedostatek toalety, naopak Liduška skvěla se v krásném čepci – vždyť je to pouze dětský čepce, milé čtenářky! – usmála se, a podívala se na nás. V tom teplém úsměvu a v pohledu zářících velkých studánkových očí, které by nevyličil ani velký básník, natož nepatrný soudní referent, bylo tolik radosti ze života, který jí byl vrácen pouze náhodou a jehož poslední hrůzy prožila, aniž si toho je vědoma.*²⁰

3. Korková nástěnka

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: Náš první vánoční strom

Náš první vánoční strom

Od sobotního večera mění se za soumraku Náměstí svobody v Brně v kousek pohádky, jakmile na vánočním stromu republiky zaplanou mírná, něžná, bílá světla. Rozkvetou vždycky na větvích útlé jedle a v jejím vrcholku uzrávají ve třpytivou hvězdu. Radostně obracejí se k němu

¹⁹ Lidové noviny, roč. 28., č. 557, út 9. 11. 1920, str. 6. (úryvek z článku)

²⁰ Lidové noviny, roč. 28., č. 557, út 9. 11. 1920, str. 5. (úryvek z článku)

*dětské oči a my velcí rádi stáváme se na chvíli také dětmi. Jdeme-li třídou Masarykovou vynoří se najednou před námi jasný maják lásky a milosrdenství, přicházíme-li ulicí Rašínovou, světlý strom vyrůstá nad září lamp obloukových a přečetných světél menších, jež podobají se rozhozeným květům. Stále kupí se tu dojatí lidé, skupiny, hloučky a mnohdy i zástup, a dary plynou do pokladniček, upevněných pod našim vánočním stromem...*²¹

První vánoční strom, postavený z iniciativy R. Těsnohlídka, byl veřejnosti slavnostně předán 13. prosince 1924.

Vánoční strom, obrovská jedle - přivezen byl z bílovických lesů u paty Moravského Krasu, k níž váže se dojemná vzpomínka. Blízko místa, odkud byl strom vzat našel red. Těsnohlídek s dvěma přáteli před Štědrým dnem 1919 za pozdního soumraku odložené děťátko. Bylo jím zachráněno celé zmodralé před jistou smrtí a nyní žije, prospívá a je radostí lidem, kteří se ho ujali. Na slavnost 1. Vánočního stromu republiky přišlo se podívat s novými rodiči. Bylo red. Těsnohlídkem představeno starostovi města. Spisovatel R. Těsnohlídek věnoval ke slavnosti svoji báseň Strom života, která byla recitována v Bilovicích n./Sv. při rozloučení. Byl to radostný obraz, dojemná scéna, při níž zúčastnění zapomínali na to, co je dělí politicky i nábožensky a pracovali všichni svorně...

*...Před stromem na vysokém stožáru vlaje čsl. A dánská vlajka. Výtěžek I. Vánočního stromu byl opravdu překvapující. Vynesl 69.892 Kč. Veřejnost byla rovněž překvapena úspěchem. Jen zasvěcenci věděli co energie a promyšlené práce bylo stromu věnováno Těsnohlídkem a nadšenými jeho spolupracovníky... Příštího roku už rozhořely se stromy po celé republice. Kde jednou vánoční strom stál, tam obyvatelé nedovedou si již ani vánoc bez něho představit. Myšlenka Těsnohlídkova našla pochopení u všech, protože tryskala z bohatství krásné jeho duše a citové náplně jeho srdce.*²²

1. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: Milý čtenáři...

Milý čtenáři, jmenuji se Rudolf Těsnohlídek a jsem rád, že sis v tento předvánoční čas našel chvíli a zavítal sem, do chrámu příběhů a dobrodružství. Dříve, než si vybereš svoji

²¹ *Kurýr, roč. 1., č. 40, út. 16. 12. 1924, str. 3. (úryvek z článku)*

²² *Úryvek z kroniky dětského domova Dagmar*

oblíbenou knihu a odejdeš - posečkej, zastav se a poslechni si můj příběh, který ti chci vyprávět:

2. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: Je to už téměř sto let...

Je to už téměř sto let, kdy jsem si roku 1919, pouhé dva dny před Vánocemi, vyšel společně s dvěma přáteli do lesa nedaleko Bílovic uříznout vánoční stromeček. Náhle, uprostřed lesa, jsme zaslechli podivný nářek. Vydali jsme se proto tímto směrem. O co větší bylo naše překvapení, když jsme pod osamělým smrkem našli opuštěné malé děťátko. Leželo schoulené na rozbalené peřince a bylo zcela promrzlé. Bylo patrné, že jej zde někdo úmyslně odložil.

3. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 54 x 85 cm

Texty: Na četnické stanici...

Na četnické stanici, kam jsme děťátko odnesli, zjistili, že se jedná o 17měsíční holčičku Lidušku. Pocházela z chudé rodiny. Její matkou byla služebná, která ji zanechala v lese kvůli své velké bídě, již v této poválečné době trpěla. Neměla domov, jídlo, manžela a ani práci. Proto se rozhodla zanechat Lidušku svému osudu a odložila ji do osamělého lesa pod vysoký strom. Za svůj nezodpovědný čin byla později odsouzena a uvězněna na pět měsíců.

3.2 Místnost č. 2

4. Korková nástěnka

Rozměry plakátu: 54x85 cm

Texty: Dětský domov Dagmar

Dětský domov Dagmar

Dětský domov Dagmar byl založen z iniciativy spisovatele Rudolfa Těsnohlídka, z jehož popudu byl na brněnském náměstí postaven i vůbec první vánoční strom v celé střední Evropě. Charitativní sbírky u vánočního stromu pak finančně pomáhaly především nejchudším dětem a přispěly i k stavbě Dětského domova Dagmar. Základní kámen dětského

domova byl slavnostně položen 8. prosince 1928. Stavba byla zahájena na pozemku v brněnských Žabovřeskách, který darovalo město Brno. Projekt budovy zdarma vypracoval architekt Bohuslav Fuchs. O rok později (8. prosince 1929) došlo k slavnostnímu otevření dětského domova za zvuků fanfáry z Libuše.²³

Dětský domov Dagmar byl založen z iniciativy R. Těsnohlídka, ten se však jeho otevření 8. prosince 1929 nedožil.

Na základě přání R. Těsnohlídka byl dětský domov pojmenován podle dánské královny Dagmar - dcery českého krále Přemysla Otakara I., která se roku 1205 provdala za dánského krále Valdemara II. V Dánsku proslula především svou dobrotou a lidumilností.

Když vypukla světová válka a lidé v zákopech umírali, trpěli mrazem a nemocemi, postavili Dánové v městě Kodani o Vánocích v roce 1914 na náměstí 1. veliký jehličnatý strom s hvězdou na vrcholu, aby hlásal mír a pokoj nešťastnému světu. Dánský národ poznal utrpení a hrůzy bitev za války, která v minulém století roztrhla jejich zemi. Touha po míru malého státu obklopeného vichřicí válečnou byla vyslovena verši, jenž čtou se nad hrobem královny Dagmar ve středověkém kostele města Ringstedu, kde spí věčný sen dcera českého krále Přemysla Otakara - Drahomíra. „Boží anděli, Dagmar, pros za nás, aby bylo zase spojeno co bylo vzato zemi Dánské.“ Dánové nazývali ji královnou Dagmar. Nesčetné pověsti a písně vypravují o bezpříkladné dobrotě české královny.²⁴

4. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 54x85 cm

Texty: Malá Liduška získala...

Malá Liduška získala nové rodiče Josefa a Josefu Polákovi. Josef byl číšníkem v Brně a Josefa se starala o domácnost. Manželé nemohli mít své vlastní děti, přesto se chtěli o svoji lásku s někým podělit. Odloženou holčičku proto vychovali ve šťastné a milující rodině a Liduška tak prožila krásný a dlouhý život.

5. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 84 x 59 cm

---

²³KRAFLOVÁ, Hana : *Rudolf Těsnohlídek a Vánoční strom republiky : k počátkům československé tradice (1919-1929)*. Brno : Moravské zemské muzeum, 2008, 119 str.

²⁴ Úryvek z *Kroniky dětského domova Dagmar*

Texty: Nalezením odloženého dítěte...

Nalezením odloženého dítěte v lese jsem byl tak šokován a zarmoucen nad jeho možným tragickým koncem, že jsem se rozhodl být nápomocen ostatním osiřelým dětem, aby se již takováto událost nikdy neopakovala. Rozhodl jsem se proto na vánoce roku 1924 zorganizovat kácení stromu v lese u Bílovic nad Svitavou a postavit jej na brněnské náměstí s malou kasičkou, kde by v tento předvánoční čas dobří lidé přispívali na chudé děti.

6. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 84 x 59 cm

Texty: Ze štědrých sbírek...

Ze štědrých sbírek pod vánočním stromem jsme mohli již o čtyři roky později (1928) začít stavět dětský domov, který by poskytl pocit bezpečí a lásky osiřelým a opuštěným dětem či dětem ze sociálně slabých rodin. Jsem nesmírně rád, že tento domov, jenž nese jméno po dobrotivé dánské královně Dagmar, existuje do dnešní doby.

7. Text na závěsnou tyč

Rozměry plakátu: 84 x 59 cm

Texty: Náměstí Svobody...

Náměstí Svobody, místo brněnských vánočních oslav, již zdaleka nepřipomíná dobu počátků tradice stavění stromu. Současný návštěvník je upoután různorodými stánky a atrakcemi, kterými je náměstí naplněno. Přestože jsou dnes oslavy vánočních svátků mnohem bohatší a město překypuje krásou, zastavme se na okamžik u vánočního stromu a vzpomeňme na jeho pravý smysl, který by se neměl vytratit.

3.3 Místnost č. 3

Rám dvoukřídlicích dveří

Rozměry plakátu: 61 x 142 cm

Texty: Životopis R. Těsnohlídka

Rudolf Těsnohlídek (7. 6. 1882-12. 1. 1928)

- 1) Narodil jsem se roku 1882, tedy ve stejném roce jako můj spolužák Jiří Mahen, po kterém je pojmenována tato knihovna.²⁵
- 2) Byl jsem básníkem, spisovatelem, překladatelem a velmi úspěšným novinářem.²⁶
- 3) Proslul jsem úspěšnou pohádkou o mazané lišce Bystroušce. Původně jsem ji nazval Liška Bystronožka, protože jsem však neúhledně psal, tiskaři název knihy popletli, a tak vznikla pohádka Liška Bystrouška.²⁷
- 4) Své knihy jsem podepisoval jako Arnošt Bellis.²⁸
- 5) Celý život jsem byl sužován nemocí zvanou deprese, která ve mně vyvolávala velmi smutnou náladu a pocit osamělosti.²⁹
- 6) Po dobu 8 let jsem bydlel blízko Brna v Bílovicích nad Svitavou (1914-1922), kde jsem si zamiloval místní přírodu natolik, že se stala i předlohou pro mé knihy, především pak pro pohádku o lišce Bystroušce.³⁰
- 7) V brněnské části Černá pole je po mně pojmenována ulice a v Bílovicích nad Svitavou mám své lesní údolí a také pamětní desku.
- 8) Od malička jsem nosil silné brýle, rád jsem četl a také jsem rád zkoumal jeskyně, v tělocviku se mi ale příliš nedařilo.³¹
- 9) Když mi bylo 25 let, odešel jsem do Brna a brzy na to jsem začal psát do Lidových novin.³²

²⁵ Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 9.

²⁶ Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 7.

²⁷ Srov. VYKOUPIIL, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebrák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

²⁸ Srov. http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=392

²⁹ Srov. VYKOUPIIL, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebrák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

³⁰ Srov. Tamtéž, s. 19.

³¹ Srov. VYKOUPIIL, Libor: Rudolf Těsnohlídek, žebrák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>

³² Srov. HRABÁK, Josef: Rudolf Těsnohlídek. Praha: Melantrich, 1982, str. 7-9.

Dvoukřídle dveře

Na dvoukřídle dveře (otevřené směrem do místnosti č. 1) budou umístěny dvě sítě, kam budou moci návštěvníci knihovny umístit své vlastní básničky napsané na papírové šabloně stromku (přípevněny kolíčky).

Knižní regály (4x)

Na čtyři ploché strany knižních regálů budou umístěny kopie novinových článků Rudolfa Těsnohlídka.

Okna směrem do ochozu

Na čtyři dvoukřídla okna (směrem dovnitř místnosti) budou umístěny kopie novinových článků Rudolfa Těsnohlídka.

4 Závěr

Ve čtvrtek 4. prosince 2014 se uskuteční v prostorách Dětské knihovny Jiřího Mahena v Brně neoficiální zahájení výstavy *Bílovické jezulátko aneb Těsnohlídkův vánoční příběh*. Jedná se o doprovodný program, při kterém dojde k setkání všech, kteří se na výstavě svým způsobem podíleli.

Na výstavě se návštěvník bude moci seznámit s informacemi o novináři a soudnickáři Rudolfu Těsnohlídkovi a jeho osobním příběhem, kdy spolu se svými přáteli našel v lese v blízkosti jihomoravských Bílovic odložené dítě, holčičku Lidušku. Tento zážitek autora inspiroval k založení dnes již mnohaleté tradice veřejného vánočního stromu v Brně, pod nímž se koná charitativní sbírka.

Návštěvník se tak v prostorách Dětské knihovny KJM může dozvědět nejen o iniciátorovi tradice Rudolfu Těsnohlídkovi a o jeho vánočním zážitku, ale i tom, co se s malou Liduškou stalo po oné události. Bez povšimnutí také nezůstanou informace, jak bylo naloženo s výtěžkem prvotních charitativních sbírek. Ty podpořily stavbu dětského domova Dagmar, o němž se na výstavě lze dozvědět. Zdrojem výstavy se stane i množství článků z dobového tisku, jejich vystavením snad bude docíleno větší autenticity informací. Doplnujícím materiálem se také může stát samotný výtvarný návrh návštěvníka, který si bude moci složit krátkou báseň, zapsat ji na list ve tvaru stromku a dotvořit tak básnickou koláž, která bude odkazovat nejen na básně RT o vánočním stromu, ale i básně mnoha jiných autorů inspirovaných touto tradicí. Dalším doplněním výstavy budou prostorové papírové stromky, jež mají evokovat kulisu bílovického lesa, kde byla malá Liduška nalezena. Zároveň však tyto stromky budou obsahovat i zmínky o vánočních zajímavostech, a tím tak podpoří atmosféru Vánoc, ve které se výstava uskuteční. V průběhu výstavy budou mládeži k dispozici i pracovní listy, které mohou a nemusí odkazovat na informace získané prohlednutím výstavy. Zároveň se však může jednat o památeční suvenýr pro děti.

Dne 23. prosince bude výstava podpořena tvořivou dílnou v duchu vánočního stromu, který se stal jakýmsi symbolem výstavy o bílovickém jezulátku. Na této tvořivé dílně si budou moci děti s rodiči vytvořit ozdoby ve formě stromku, nazdobit si stromky z perníku, ale třeba i nazdobit svým výtvořem stromek živý.

Výstavu bude možné v Dětské knihovně KJM zhlédnout až do 10. ledna roku 2015.

5 Prameny a literatura

Archiv Dětského domova Dagmar.

Archiv města Brna, fond U 5 Sbíрка fotografií.

Soukromý archiv Pavla Kováče.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Betlém našich dnů. Nález odloženého dítěte. *Lidové noviny*, roč. 27., č. 554, 23. prosince 1919, str. 3.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Ze soudní síně, Pod vánočním stromem. *Lidové noviny*, roč. 28., č. 557, út 9. 11. 1920, str. 5-6.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Vánoční strom republiky 1914-1924. *Lidové noviny*, roč. 32., č. 612, so 6. 12. 1924, str. 7.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Malá Liduška. *Kurýr*, roč. 1. č. 34, ne 7. 12. 1924, str. 4.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : Náš první vánoční strom. *Kurýr*, roč. 1., č. 40, út. 16. 12. 1924, str. 3.

HABŘINA, Rajmund : *Těsnohlídkův strom*. Brno : Novina, 1938, 22 str.

HRABÁK, Josef : *Rudolf Těsnohlídek*. Praha : Melantrich, 1982, 226 str.

KRAFLOVÁ, Hana : *Rudolf Těsnohlídek a Vánoční strom republiky : k počátkům československé tradice (1919-1929)*. Brno : Moravské zemské muzeum, 2008, 119 str.

TRNKOVÁ, Klára : *Vánoce*. Praha : Studio trnka, 64 str.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf : *Rolníčka*. Praha, [1928?]

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar : *Lidové tradice : původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc : Rubico, 2009, 256 str.

VAVŘINCOVÁ, Valburga : *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha : Libri, 2000, 286 str.

VAVŘINCOVÁ, Valburga : *Abeceda Vánoc*. Praha : Krásná paní, 2011, 63 str.

ZINDELOVÁ, Michaela a kol. : *Česká vánoční kniha : obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. Praha : XYZ, 2010, 338 str.

Rudolf Těsnohlídek. *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. Aktualizováno 23. 9. 2014, [cit. 27-11-2014]. Dostupný z WWW: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=392

Rudolf Těsnohlídek. *Moravské zemské muzeum* [online]. Brno : Moravské zemské muzeum. Aktualizováno 14. 12. 2010, [cit. 20-11-2014]. Dostupný z WWW: http://puvodni.mzm.cz/mzm/osobnosti/tesnohlidek_rudolf.html

VYKOUPIIL, Libor : Rudolf Těsnohlídek, žebřák štěstí. *HOST* (on-line). 2008, roč. XXIV, č. 1, s. 19. Cit. (2014-10-27). Dostupné z WWW: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/1-2008/rudolf-tesnohlidek-zebrak-stesti>